

marca 1928 br. 39531/27, razsodil: Izveštaj viš. dež. sodišča v Ljubljani br. 766/27, koji je tožilac priložio uz tužbe, Savet ne može uzeti kao rešenje, pošto se iz njega opšte ne vidi, o čemu se radi, i u čemu je sporno pitanje.

Začetki slovenskega uradovanja na Primorskem.

Mih. Gabrijelčič.

Vašemu prijaznemu vabilu, naj bi povodom praznovanja štiridesetletnice obstoja društva Pravnika napisal tudi jaz — kot eden najstarejših članov — nekaj spominskih črtic za naše glasilo, se z veseljem odzovem. Saj se v resnici radujem tega dogodka tako iskreno kakor se ga zamore veseliti le tisti, ki je pred 40. leti kumoval rojstvu tega, s tolikimi napor in težavami rojenega slovenskega pravniškega deteta. Radost, ki jo vzbuja ta redki dogodek v meni, kakor pri vseh še živečih soustanoviteljih, je tem večja in prijetnejša, ko se spominjam, da je bilo ob ustanovitvi dokaj skeptičnih, ki so prorokovali novo ustanovljenemu društvu le kratko dobo življenja. Zaveš, da so ti pesimisti slabo odrezali in da sem po tolikih krizah in bojih, s katerimi se je moralo naše društvo tekom te dolge dobe boriti, doživel štiridesetletnico njegovega obstoja, me navdaja s posebnim navdušenjem.

Če je že bila ustanovitev društva »Pravnika« velike važnosti za vse slovenske juriste, je imela ista še prav poseben izreden pomen in je postala tako rekoč epohalna za primorske slovenske sodnike, med katerimi sem bil tudi jaz, in za slovensko uradovanje na primorskih sodiščih sploh, kjer je bil slovenski zapisnik, odlok ali slovenska sodba do takrat »avis rara in gurgite vasto«. Dočim so bili namreč na sodiščih na Kranjskem doseženi že precejšnji uspehi na polju slovenskega uradovanja, je tičalo to na primorskih sodiščih na mrtvi točki.

Šele pod justičnim ministrom P r a ž á k o m — možem blagega spomina — so nastopili tudi za primorska sodišča

boljši časi in baš v dobo njegovega načelovanja justičnemu ministrstvu na Dunaju spada tudi ustanovitev društva »Pravnika«, kateremu je bil on vseskozi naklonjen. Tedaj so se odprla vrata slovenskemu uradovanju tudi na primorskih sodiščih in pri tej priliki se živo spominjam, s kakim navdušenjem smo mlajši sodniki — bil sem takrat sodni adjunkt v Tolminu ob Soči — porabili to priliko, da smo pričeli pisati slovenske zapisnike najprej v kazenskih stvareh, pri čemer ni bilo posebnih težkoč glede na pripovedovalno obliko takih zapisnikov.

Nasprotno se je v civilnih stvareh, ko sem prišel l. 1885. kot sodni adjunkt v Tolmin, kjer sem ostal do julija 1890., uradovalo na tamošnjem sodišču večinoma v nemškem in tudi v italijanskem jeziku. Toda že takrat sta oba notarja, sedaj pokojna Ivančič in dr. Premerstein vodila vse zapuščinske razprave v slovenskem jeziku in sta vlagala tudi zemljiškoknjižne vloge v slovenskem jeziku. Tožbe, ki so se sprejemale, so bile slovenske, in ko je prišel l. 1886. (decembra) odvetnik dr. Stanič v Tolmin, je vlagal vse tožbe in sploh vse vloge v slovenskem jeziku, vsled česar so se izdajale vse zadevne sodbe in rešitve izključno v slovenskem jeziku. Dr. Stanič je res veliko pripomogel do slovenskega uradovanja pri sodišču v Tolminu.

Začelo se je takrat uradovati na raznih sodiščih slovensko, kjer so bili slovenski sodniki, kakor n. pr. v Trstu, Sežani, Komnu, Kanalu in Tolminu. Takrat je bil predsednik tržaškega višjega sodišča Josip Defacis, ki je veljal za energičnega, strogega, a pravičnega moža. Ni bil morda očitno prijatelj slovenskega uradovanja, a v istini ga je na tihem podpiral, kar kažejo nastopne vristice. Ko je inšpiciral l. 1886. (koj po svojem imenovanju) sodišče v Tolminu, je našel v mojem referatu že nekaj slovenskih zapisnikov, nakar je pripomnil edine besede: »Der Kopf der Protokolle sollte eigentlich deutsch sein.« Prav pod njegovim predsedstvom je doseglo slovensko uradovanje celo v Trstu velik razvoj kljub vpitju laških časopisov.

Seveda smo bili v civilnih stvareh postavljeni pred vse drugačne, naravnost ogromne težkoče kakor v kazenskih, osobito ko je šlo za izdelovanje sodb, končnih odlokov, razdelitve-

nih odlokov itd., ker še nismo znali tehničnih izrazov za vse one juridične pojme, katere smo poznali zgolj iz nemškega in italijanskega jezika. In baš v tem pogledu je nudilo glasilo našega društva izredno dobro pomoč, kajti iz njega smo pridno zajemali tehnične izraze in slovenski juridični slog, kar je imelo za posledico, da je v razmeroma kratki dobi nastal pri sodiščih na Primorskem tak preokret glede slovenskega uradovanja na sodiščih, da človek leto prej niti v sanjah ne bi bil mislil, da dosežemo na tem polju tak ogromen napredek. Skoraj bi trdil, da smo v dobi od l. 1890. naprej že tekmovali s kranjskimi sodišči.

Brezdvomno gre v tem pogledu največja zasluga narodni zavesti takratnih mlajših sodnikov in društvu »Pravniku« ter njegovemu glasilu, katero nam je bil pravcati kašipot. Pri tej priliki si ne morem kaj, da ne bi se hvaležno spominjal dveh mož, pod čijih vodstvom je slovensko uradovanje na primorskih sodiščih doseglo višek napredka in ki sta naravnost podpirala razvoj slovenskega uradovanja. To sta bila višja sodna predsednika dr. Adalbert Gertscher (1902. do 1908.) in Karol pl. De Facis (1908). Zatorej slava njih blagemu spominu!

Pa še drugo neprecenljivo zaslugo si je steklo naše društvo, ki je nikakor ne smemo prezreti.

Društvo »Pravnik« je koj od početka zasnovalo idejo — po mojem mnenju nad vse srečno — skrbeti za medsebojni stik med slovenskimi juristi in za njih medsebojno spoznavanje, kar je rodilo obilo lepega in dobrega sadu. Zamislilo je prirejanje društvenih shodov, ki se jim moramo zahvaliti za neštete, v prijateljskem stiku preživele ure. Kdo bi se pri tej priliki ne spominjal z radostjo gotovo najlepšega društvenega shoda meseca septembra 1891. v kraški metropoli — v Sežani — kjer se je zbralo nad 100 slovenskih pravnikov iz zelene Štajerske, Kranjske in Primorskega ter Istre, kojemu shodu je sledilo še več lepih in srečno uspelih.

Ob tej svečani priliki pa mi je v največjo tolažbo zavest, da naše društvo čedalje lepše procvita in da je za vedno odstranjena nevarnost, da bi zašlo še kdaj v take težkoče, v kakršnih se je v dolgi dobi svojega obstoja opetovano naha-

jalo. Za to nam jamči neumorno delovanje, nadarjenost in požrtvovalnost naših juristov vseh panog in naša ljubljanska juridična fakulteta, koje sloveči znanstveniki ne samo da pridno podpirajo glasilo našega društva s svojimi znanstvenimi prispevki, ampak nam tudi vzgajajo nadepolni naraščaj v duhu in v smeri, ki mu zagotavlja najlepšo bodočnost.

Želim torej v tem slovesnem trenutku prav iskreno, naj se naše društvo »Pravnik« razcvete v slovečo pravniško korporacijo, ki bodi ponos naše mile, lepe slovenske domovine, ter mu kličem iz dna srca krepko doneči »vivat, crescat, floreat« in »mnogo, mnogo zdravih in plodnih let«.

Spomini na borbo za jezikovno ravnopravnost na Štajerskem.

Dr. Juro Hrašovec.

Boj so bili začeli na Spodnjem Štajerskem pred menoj že drugi, posebno od leta 1877. dalje pokojni celjski odvetnik dr. Josip S e r n e c, ki mu je bilo načelo, da je za slovenske stranke uradoval brez izjeme samo slovensko, za nje vlagal pri vseh uradih v slovenskih pokrajinah samo v slovenskem jeziku vse prošnje, tožbe, pritožbe, tudi na višja oblastva v Gradcu in najvišja na Dunaju.

Bila je tu moja prva šola; on mi je bil vzgled.

Posebno v času, odkar se je l. 1904. ustanovilo društvo slovenskih odvetnikov in večinoma pod njegovo firmo so šle na predstojnike okrajnih sodišč, na predsedništvi okrožnih sodišč v Celju in Mariboru, na justično ministrstvo neštene pritožbe, našim slovenskim poslancem pošiljali so se o vsaki važnejši priliki podatki za interpelacije zaradi zapostavljanja našega jezika in naših uradnikov.

Pri okrajnih sodiščih na Spodnjem Štajerskem razen malih izjem — 3, k večjemu 4, kjer so še bili slovenski predstojniki — uradovalo se je nemško. Edina izjema bila je, kadar je slovenski odvetnik vložil civilno slovensko tožbo; v takih primerih se je navadno izdala slovenska sodba.